

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 10 listopada 2022 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Konkurencja – Naprawienie szkody spowodowanej przez praktykę zakazaną w art. 101 ust. 1 TFUE – Ustalenia dokonywane w zmwocie dotyczące określania cen i podwyższania cen brutto samochodów ciężarowych na terytorium Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) – Dyrektywa 2014/104/UE – Przepisy regulujące dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego – Artykuł 22 ust. 2 – Stosowanie *ratione temporis* – Artykuł 5 ust. 1 akapit pierwszy – Pojęcie istotnych dowodów znajdujących się w posiadaniu pozwanego lub osoby trzeciej – Artykuł 5 ust. 2 – Ujawnienie niektórych dowodów lub istotnych kategorii dowodów w oparciu o racjonalnie dostępne okoliczności faktyczne – Artykuł 5 ust. 3 – Badanie proporcjonalności wniosku o ujawnienie dowodów – Wyważenie uzasadnionych interesów stron i osób trzecich – Zakres zobowiązań wynikających z tych przepisów

W sprawie C-163/21

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Juzgado de lo Mercantil n° 7 de Barcelona (sąd gospodarczy nr 7 w Barcelonie, Hiszpania) postanowieniem z dnia 21 lutego 2020 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 11 marca 2021 r., w postępowaniu:

AD i in.

przeciwko

PACCAR Inc,

DAF TRUCKS NV,

DAF Trucks Deutschland GmbH,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: A. Prechal, prezes izby, M.L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl (sprawozdawca) i J. Passer, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Szpunar,

sekretarz: A. Calot Escobar,

* Język postępowania: hiszpański.

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu AD i in. – J.A. Roger Gámir, abogado, oraz F. Bertrán Santamaría, procurador,
- w imieniu PACCAR Inc, DAF TRUCKS NV i DAF Trucks Deutschland GmbH – C. Gual Grau, abogado, M. de Monchy oraz J.K. de Pree, advocaten, D. Sarmiento Ramírez-Escudero oraz P. Vidal Martínez, abogados,
- w imieniu rządu hiszpańskiego – L. Aguilera Ruiz i J. Rodríguez de la Rúa Puig, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niderlandzkiego – M.K. Bulterman oraz J. Langer, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – S. Baches Opi, A. Carrillo Parra oraz F. Jimeno Fernández, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 7 kwietnia 2022 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 5 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/104/UE z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego (Dz.U. 2014, L 349, s. 1).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy AD i 44 innymi powodami w postępowaniu głównym a PACCAR Inc, DAF Trucks NV i DAF Trucks Deutschland GmbH w przedmiocie naprawienia podnoszonej szkody z powodu udziału tych spółek w stwierdzonym i ukaranym przez Komisję Europejską naruszeniu art. 101 TFUE.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motyw 6 dyrektywy 2014/104 przewiduje:

„Aby egzekwowanie prawa na drodze prywatnoprawnej na mocy prawa cywilnego oraz egzekwowanie prawa na drodze publicznoprawnej przez organy ochrony konkurencji było skuteczne, oba te narzędzia muszą ze sobą współdziałać w celu zapewnienia jak największej skuteczności reguł konkurencji. Należy spójnie uregulować sposób koordynacji tych dwóch rodzajów egzekwowania, na przykład w odniesieniu do dostępu do dokumentów znajdujących się w posiadaniu organów ochrony konkurencji. [...]”.

4 Zgodnie z motywem 14 tej dyrektywy:

„Powództwa o odszkodowanie z tytułu szkody wynikającej z naruszenia unijnego lub krajowego prawa konkurencji zwykle wymagają przeprowadzenia złożonych analiz stanu faktycznego i analiz ekonomicznych. Dowody niezbędne do udowodnienia [wykazania] zasadności roszczenia [odszkodowawczego] często są w posiadaniu wyłącznie strony przeciwnej lub osób trzecich i nie są w wystarczającym stopniu znane ani dostępne powodowi. W takiej sytuacji surowe wymogi prawne nakazujące powodowi szczegółowe przedstawienie na początku postępowania wszystkich faktycznych okoliczności sprawy oraz przedłożenie dokładnie określonych środków dowodowych [stanowiących poparcie jego roszczenia] mogą nadmiernie utrudnić skuteczne korzystanie z gwarantowanego w TFUE prawa do odszkodowania”.

5 Motyw 15 wspomnianej dyrektywy przewiduje:

„Dowody są ważnym elementem dochodzenia odszkodowania z tytułu szkód wynikających z naruszenia unijnego lub krajowego prawa konkurencji. Ponieważ jednak sprawy z zakresu prawa konkurencji charakteryzuje asymetria w dostępie do informacji, należy zapewnić powodom prawo skutecznego żądania ujawnienia dowodów dotyczących ich sprawy, bez konieczności wskazywania przez nich konkretnych materiałów dowodowych. Aby zapewnić stronom równe szanse, środki te powinny być udostępnione również pozwanym w postępowaniach o odszkodowanie, tak aby mogli oni zwrócić się o ujawnienie dowodów przez powoda. Sądy krajowe powinny również mieć możliwość nakazania przez dowodów przez osoby trzecie, w tym organy publiczne. Jeżeli sąd krajowy zamierza nakazać Komisji dowodów, zastosowanie mają: zasada lojalnej współpracy między Unią a państwami członkowskimi z art. 4 ust. 3 TUE oraz art. 15 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1/2003 w odniesieniu do wniosków o przekazanie informacji. [...]”.

6 Motyw 16 tej samej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„Na wniosek strony sądy krajowe powinny mieć możliwość, pod ich ścisłą kontrolą, nakazać, by ujawnione zostały konkretne środki dowodowe lub dowody konkretnej kategorii, szczególnie w odniesieniu do konieczności i proporcjonalności środka nakazującego ujawnienie. Z wymogu proporcjonalności wynika, że procedurę wydania nakazu ujawnienia dowodów można wszcząć dopiero wówczas, gdy powód uprawdopodobni na podstawie racjonalnie dostępnych mu faktów, że poniósł szkodę spowodowaną przez pozwanego. Jeżeli wniosek o ujawnienie ma na celu uzyskanie dowodów konkretnej kategorii, kategorię tę należy określić poprzez podanie wspólnych cech ich elementów konstytutywnych, takich jak charakter, przedmiot lub treść dokumentów, o których ujawnienie wnioskowano, czas, w jakim były [okres, w którym zostały] sporządzane lub inne kryteria, pod warunkiem że dowody wchodzące w zakres tej kategorii są istotne w rozumieniu niniejszej dyrektywy. Takie kategorie należy określić jak najdokładniej i jak najwięcej w oparciu o racjonalnie dostępne fakty”.

7 Motyw 28 dyrektywy 2014/104 ma następujące brzmienie:

„Sądy krajowe powinny mieć możliwość, w dowolnym momencie, nakazać – w kontekście powództw o odszkodowanie – ujawnienie dowodów, które istnieją niezależnie od postępowania prowadzonego [wszczętego] przez organ ochrony konkurencji (»wcześniej istniejące informacje«)”.

8 Zgodnie z motywem 39 tej dyrektywy:

„[...] Należy zapewnić, by sprawca naruszenia, jeżeli podnosi zarzut przerwania obciążeń, musiał dowieść istnienia i zakresu przerwania nadmiernego obciążenia. Ten ciężar przeprowadzenia dowodu nie powinien wpływać na możliwość wykorzystania przez sprawcę naruszenia dowodów innych niż dowody będące w jego posiadaniu, na przykład dowodów już uzyskanych w danym postępowaniu lub dowodów będących w posiadaniu innych stron lub osób trzecich”.

9 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy zastosowanie mają następujące definicje:

[...]

13) »dowody« oznaczają środki dowodowe wszelkiego rodzaju dopuszczalne przed sądem krajowym, do którego wpłynęło powództwo, w szczególności dokumenty i wszelkie inne przedmioty zawierające informacje – bez względu na rodzaj nośnika, na którym informacje te są przechowywane;

[...]

17) »wcześniej istniejąca informacja« oznacza dowód istniejący niezależnie od postępowania prowadzonego przez organ ochrony konkurencji, bez względu na to, czy taka informacja znajduje się w aktach organu ochrony konkurencji;

[...]”.

10 Artykuł 5 tej samej dyrektywy, zatytułowany „Ujawnianie dowodów”, przewiduje:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, by w postępowaniu o odszkodowanie w Unii na wniosek powoda przedstawiającego uzasadnienie zawierające racjonalnie dostępne fakty i dowody, które są wystarczające do uprawdopodobnienia jego roszczenia odszkodowawczego, sądy krajowe miały możliwość nakazać pozwanemu lub osobie trzeciej ujawnienie istotnych dowodów, które znajdują się w ich dyspozycji – zgodnie z warunkami określonymi w niniejszym rozdziale. Państwa członkowskie zapewniają, aby sądy krajowe miały możliwość, na wniosek pozwanego, nakazać powodowi lub osobie trzeciej ujawnienie istotnych dowodów.

Niniejszy ustęp pozostaje bez uszczerbku dla praw i obowiązków sądów krajowych na mocy rozporządzenia [Rady (WE) nr 1206/2001 z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych (Dz.U. 2001, L 174, s. 1)].

2. Państwa członkowskie zapewniają, by sądy krajowe miały możliwość nakazać ujawnienie dokładnie określonych środków dowodowych lub istotnych kategorii dowodów jak najdokładniej i jak najwięcej określonych w oparciu o racjonalnie dostępne fakty przedstawione w uzasadnieniu [odpowiednich kategorii dowodów, określonych w sposób możliwie najbardziej precyzyjny i wąski, na podstawie okoliczności faktycznych, które są właściwie dostępne w uzasadnieniu].

3. Państwa członkowskie zapewniają, by sądy krajowe ograniczały ujawnianie dowodów, tak by było ono proporcjonalne. Ustalając, czy ujawnienie dowodów, o które wnioskuje strona, jest proporcjonalne, sądy krajowe biorą pod uwagę uzasadnione interesy wszystkich zainteresowanych stron i osób trzecich. W szczególności biorą one pod uwagę:

- a) stopień, w jakim roszczenie lub argumentacja strony pozwanej są potwierdzone dostępnymi faktami i dowodami uzasadniającymi wnioski o ujawnienie dowodów;
- b) zakres i koszt ujawnienia dowodów, szczególnie dla zainteresowanych osób trzecich, w tym by zapobiec ogólnemu wyszukiwaniu informacji, które prawdopodobnie nie byłyby istotne dla stron postępowania;
- c) to, czy w dowodach, które mają zostać ujawnione, znajdują się informacje poufne, szczególnie dotyczące osób trzecich, oraz sposób ochrony takich informacji poufnych.

[...]”.

- 11 Artykuł 21 dyrektywy 2014/104, zatytułowany „Transpozycja”, przewiduje w ust. 1:

„Najpóźniej do dnia 27 grudnia 2016 r. państwa członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy. Niezwłocznie przekazują Komisji tekst tych przepisów.

[...]”.

- 12 Artykuł 22 tej dyrektywy, zatytułowany „Zastosowanie czasowe”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby środki krajowe przyjęte na mocy art. 21 w celu zapewnienia zgodności z istotnymi przepisami niniejszej dyrektywy nie były stosowane z mocą wsteczną.

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby wszelkie środki krajowe przyjęte na mocy art. 21, inne niż te, o których mowa w ust. 1, nie miały zastosowania w sprawach o odszkodowanie, rozpoznawanych przez sądy krajowe przed dniem 26 grudnia 2014 r.”.

Prawo hiszpańskie

- 13 Dyrektywa 2014/104 została transponowana do prawa hiszpańskiego przez Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (dekret królewski z mocą ustawy nr 9/2017 w sprawie transpozycji dyrektyw Unii Europejskiej w dziedzinie finansów, handlu i zdrowia oraz z zakresu przemieszczania się pracowników) z dnia 26 maja 2017 r. (BOE nr 126 z dnia 27 maja 2017 r., s. 42820).
- 14 Królewski dekret z mocą ustawy nr 9/2017 dodał art. 283 bis lit. a) ust. 1 do Ley 1/2000, de Enjuiciamiento Civil (ustawy nr 1/2000 – kodeks postępowania cywilnego) z dnia 7 stycznia 2000 r. (BOE nr 7 z dnia 8 stycznia 2000 r., s. 575, zwanej dalej „kodeksem postępowania cywilnego”), dotyczący ujawnienia dowodów w ramach postępowań sądowych, których

przedmiotem są powództwa o odszkodowanie mające na celu naprawienie szkody poniesionej z powodu naruszeń prawa konkurencji. Treść ust. 1 akapit pierwszy tego przepisu jest identyczna z treścią art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104.

- 15 Ponadto art. 328 kodeksu postępowania cywilnego przewiduje w istocie, że każda ze stron może zażądać od innych stron ujawnienia dokumentów poprzez załączenie do tego wniosku ich zwykłych kopii lub, jeżeli kopie te nie pozostają do ich dyspozycji, poprzez wskazanie w najdokładniejszy możliwy sposób treści tych dokumentów.
- 16 Wreszcie, art. 330 tego kodeksu wskazuje, że na wniosek jednej ze stron możliwe jest wymaganie od osoby trzeciej względem sporu ujawnienia dokumentów stanowiących jej własność, jeżeli sąd stwierdzi, że takie dokumenty mają zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia tego sporu.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

- 17 W dniu 19 lipca 2016 r. Komisja przyjęła decyzję C(2016) 4673 final dotyczącą postępowania przewidzianego w art. 101 [TFUE] i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG) (sprawa AT.39824 – Samochody ciężarowe), której streszczenie zostało opublikowane w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* z dnia 6 kwietnia 2017 r. (Dz.U. 2017, C 108, s. 6). Strony pozwane w postępowaniu przed sądem krajowym zaliczają się do adresatów tej decyzji.
- 18 W decyzji tej Komisja stwierdziła, że piętnastu producentów samochodów ciężarowych, w tym strony pozwane w postępowaniu głównym, uczestniczyło w kartelu mającym postać jednolitego i ciągłego naruszenia art. 101 TFUE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r. (Dz.U. 1994, L 1, s. 3), dotyczącym mających znamiona zmowy uzgodnień dotyczących ustalania cen i podnoszenia cen brutto średnich pojazdów użytkowych i samochodów ciężarowych w EOG.
- 19 Co się tyczy pozwanych w postępowaniu głównym, naruszenie to zostało wykazane w odniesieniu do okresu od dnia 17 stycznia 1997 r. do dnia 18 stycznia 2011 r.
- 20 W dniu 25 marca 2019 r. powodowie w postępowaniu głównym, którzy nabyli samochody ciężarowe mogące wchodzić w zakres naruszenia będącego przedmiotem decyzji C(2016) 4673 final, wnieśli do Juzgado de lo Mercantil n ° 7 de Barcelona (sądu gospodarczego nr 7 w Barcelonie, Hiszpania), sądu odsyłającego, na podstawie art. 283 bis kodeksu postępowania cywilnego (postępowania cywilnego) o udostępnienie dowodów znajdujących się w posiadaniu pozwanych w postępowaniu głównym. W tym względzie wskazali oni na potrzebę uzyskania pewnych dowodów w celu oszacowania sztucznego podwyższenia cen, w szczególności w celu dokonania porównania cen zalecanych przed okresem istnienia kartelu, w trakcie tego okresu i po nim.
- 21 Na rozprawie przed sądem odsyłającym w dniu 7 października 2019 r. oraz w ramach uwag dotyczących ewentualnego zwrócenia się do Trybunału na podstawie art. 267 TFUE pozwane w postępowaniu głównym podniosły między innymi okoliczność, że niektóre z żądanych dokumentów wymagały opracowania ad hoc i że taki obowiązek wiązałby się z nadmiernym obciążeniem, wykraczającym poza zwykły „nakaz ujawnienia” dowodów, co jest w szczególności sprzeczne z zasadą proporcjonalności.

- 22 Zdaniem sądu krajowego z przepisów zarówno dyrektywy 2014/104, jak i kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu zmienionym dekretem królewskim z mocą ustawy nr 9/2017 regulujących przedstawienie istotnych dowodów wynika, że sąd może na wniosek strony nakazać pozwanemu, powodowi lub osobie trzeciej „ujawnienie istotnych dowodów, które znajdują się w ich dyspozycji”.
- 23 W niniejszej sprawie wnioski o ujawnienie dowodów dotyczy dokumentów, które – jak zażądano – mogłyby nie istnieć przed złożeniem tego wniosku, co wymaga zatem od pozwanych w postępowaniu głównym prac przygotowawczych polegających na zgromadzeniu i klasyfikacji danych według parametrów określonych przez powodów w postępowaniu głównym. Zdaniem sądu odsyłającego zadanie to wykracza poza zwykłe poszukiwanie i wybór już istniejących dokumentów lub zwykłe udostępnienie powodom w postępowaniu głównym wszystkich odnośnych danych poprzez ich poufne traktowanie, ponieważ chodzi o zebranie w nowym dokumencie, na nośniku cyfrowym lub innym, informacji, wiedzy lub danych znajdujących się w posiadaniu strony, do której skierowano wnioski o ujawnienie dowodów.
- 24 Tymczasem konieczność wcześniejszego istnienia dokumentu, którego ujawnienia żąda się na wnioski w tym przedmiocie, wydaje się wynikać z treści art. 5 ust. 1 akapit pierwszy i motywu 14 dyrektywy 2014/104, odnoszących się odpowiednio do „istotnych dowodów, które znajdują się w ich dyspozycji [posiadaniu]”, oraz do „dowod[ów] [...] w posiadaniu wyłącznie strony przeciwnej”, co zdaniem sądu odsyłającego jest potwierdzeniem poglądu, że żądany dokument powinien istnieć przed złożeniem wniosku, a nie powstać wskutek jego złożenia. Ta koncepcja wcześniejszego istnienia wynika również z wymogu, aby dany wniosek dotyczył „określonych środków dowodowych lub istotnych kategorii dowodów jak najdokładniej i jak najwięcej określonych w oparciu o racjonalnie dostępne fakty przedstawione w uzasadnieniu [odpowiednich kategorii dowodów, określonych w sposób możliwie najbardziej precyzyjny i wąski, na podstawie okoliczności faktycznych, które są właściwie dostępne w uzasadnieniu]”, zgodnie z art. 5 ust. 2 i motywem 16 tej dyrektywy. Wyłączenie z dokumentów, które mogą być wymagane na podstawie art. 5 wspomnianej dyrektywy, dokumentów sporządzonych *ex novo*, można ponadto wywnioskować z faktu, że dyrektywa ta wspomina o ujawnieniu lub udostępnieniu dowodów, w tym przypadku dowodów z dokumentów, lecz nie odnosi się do ujawnienia lub dostępu do informacji, wiedzy lub danych.
- 25 W tym względzie sąd odsyłający wyraża wątpliwości, ponieważ niektóre argumenty podniesione na rzecz szerszej wykładni mogą być zasadne. Można zatem uznać, że zawężająca wykładnia w zakresie ujawnienia dowodów podważa prawo do pełnego naprawienia poniesionej szkody. Ponadto dyrektywa 2014/104 przedstawia wydatki i koszty ujawnienia dowodów jako element zasady proporcjonalności w celu akceptacji tego ujawnienia, co mogłoby oznaczać, że strona, do której wymaga się dowodów, jest zobowiązana do wykonania pracy mogącej powodować koszty i w związku z tym wykraczać poza zwykłe poszukiwanie i przekazanie dokumentów istniejących wcześniej.
- 26 W tych okolicznościach Juzgado de lo Mercantil n ° 7 de Barcelona (sąd gospodarczy nr 7 w Barcelonie, Hiszpania) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:
- „Czy art. 5 ust. 1 [dyrektywy 2014/104] należy interpretować w ten sposób, że ujawnienie istotnych dowodów odnosi się wyłącznie do istniejących już dokumentów znajdujących się w posiadaniu strony pozwanej lub osoby trzeciej, czy też przeciwnie, art. 5 ust. 1 obejmuje

również możliwość ujawnienia dokumentów, które strona, do której skierowany został wniosek o udzielenie informacji, musi stworzyć *ex novo* poprzez zebranie lub sklasyfikowanie informacji, wiedzy lub danych będących w jej posiadaniu?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

W przedmiocie stosowania ratione temporis art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104

- 27 Na wstępie należy przypomnieć, jeśli chodzi o stosowanie *ratione temporis* dyrektywy 2014/104, że dyrektywa ta zawiera przepis szczególny, który wyraźnie określa warunki stosowania w czasie jej przepisów materialnych oraz przepisów innych niż materialne (wyrok z dnia 22 czerwca 2022 r., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 28 W szczególności z jednej strony zgodnie z art. 22 ust. 1 dyrektywy 2014/104 państwa członkowskie zapewniają, aby środki krajowe przyjęte na mocy jej art. 21 w celu zapewnienia zgodności z materialnymi przepisami tej dyrektywy nie były stosowane z mocą wsteczną.
- 29 Z drugiej strony zgodnie z art. 22 ust. 2 dyrektywy 2014/104 państwa członkowskie zapewniają, aby żadne środki krajowe, inne niż te, o których mowa w art. 22 ust. 1 tej dyrektywy, nie miały zastosowania do powództw o odszkodowanie, które zostały wytoczone przed sądem krajowym przed dniem 26 grudnia 2014 r., to jest datą przyjęcia wspomnianej dyrektywy.
- 30 W związku z tym w celu ustalenia czasowego stosowania przepisów dyrektywy 2014/104 w pierwszej kolejności należy ustalić, czy dany przepis stanowi przepis istotny, czy nie, przy czym kwestię tę należy oceniać – w braku odesłania do prawa krajowego w art. 22 tej dyrektywy – w świetle prawa Unii, a nie w świetle mającego zastosowanie prawa krajowego (zob. podobnie wyrok z dnia 22 czerwca 2022 r., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, pkt 38, 39).
- 31 W tym względzie, po pierwsze, należy zauważyć, że art. 5 ust. 1 akapit pierwszy tej dyrektywy ma na celu przyznanie sądom krajowym możliwości nakazania stronie pozwanej lub stronie trzeciej, pod pewnymi warunkami, ujawnienia istotnych dowodów znajdujących się w ich posiadaniu.
- 32 W zakresie, w jakim przepis ten zobowiązuje państwa członkowskie do przyznania tym sądom szczególnych uprawnień w ramach rozpoznawania sporów dotyczących powództw o odszkodowanie mających na celu naprawienie szkody poniesionej w wyniku naruszenia prawa konkurencji, przepis ten ma na celu usunięcie asymetrii informacji, która co do zasady charakteryzuje te spory na niekorzyść poszkodowanego, jak przypomniano w motywie 47 dyrektywy 2014/104, i która utrudnia tej osobie uzyskanie informacji niezbędnych do wytoczenia powództwa o odszkodowanie (zob. podobnie wyrok z dnia 22 czerwca 2022 r., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, pkt 55, 83).
- 33 Po drugie, ze względu na to, że art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104 ma właśnie na celu umożliwienie stronie powodowej w takich sporach skompensowania deficytu informacji, który jej dotyczy, prowadzi on niewątpliwie do udostępnienia tej stronie, w sytuacji gdy zwraca się ona w tym celu do sądu krajowego, atutów, których nie posiadała. Niemniej jednak, jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 57 opinii, przedmiot art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dotyczy wyłącznie środków proceduralnych mających zastosowanie przed sądami krajowymi, przyznających im szczególne uprawnienia w celu ustalenia okoliczności faktycznych, na które

powołują się strony w ramach sporów dotyczących roszczeń odszkodowawczych z tytułu takich naruszeń, a zatem nie wpływa bezpośrednio na sytuację prawną tych stron, ponieważ przepis ten nie dotyczy konstytutywnych elementów pozaumownej odpowiedzialności cywilnej.

- 34 W szczególności nie wydaje się, aby art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104 ustanawiał nowe obowiązki materialne ciężące na jednej ze stron tego rodzaju sporów, co pozwalałoby uznać ten przepis za istotny w rozumieniu art. 22 ust. 1 tej dyrektywy (zob. analogicznie wyrok z dnia 22 czerwca 2022 r., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, pkt 83).
- 35 Należy zatem stwierdzić, że art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104 nie znajduje się wśród istotnych przepisów tej dyrektywy w rozumieniu jej art. 22 ust. 1 i że w konsekwencji należy on do innych przepisów, o których mowa w art. 22 ust. 2 wspomnianej dyrektywy, gdyż w zakresie jej dotyczącym jest przepisem proceduralnym.
- 36 W drugiej kolejności, ponieważ pozew w niniejszej sprawie został wniesiony w dniu 25 marca 2019 r., czyli po dniu 26 grudnia 2014 r. i po dacie transpozycji dyrektywy 2014/104 do hiszpańskiego porządku prawnego, art. 5 ust. 1 akapit pierwszy tej dyrektywy ma zastosowanie *ratione temporis* do takiego powództwa na podstawie art. 22 ust. 2 wspomnianej dyrektywy, w związku z czym należy odpowiedzieć co do istoty sądowi odsyłającemu.

Co do istoty

- 37 Sąd odsyłający w drodze swojego pytania zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104 należy interpretować w ten sposób, że ujawnienie istotnych dowodów odnosi się wyłącznie do istniejących już dokumentów znajdujących się w posiadaniu strony pozwanej lub osoby trzeciej, czy też obejmuje również te dokumenty, które strona będąca adresatem wniosku o ujawnienie dowodów powinna stworzyć *ex novo* poprzez zebranie lub sklasyfikowanie informacji, wiedzy lub danych będących w jej posiadaniu.
- 38 Co się tyczy zakresu sformułowania „w [...] dyspozycji” zawartego w art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104, należy zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału uwzględnić nie tylko brzmienie przepisu prawa Unii, który należy zinterpretować, ale także jego kontekst oraz cele regulacji, której część on stanowi (wyrok z dnia 28 kwietnia 2022 r., Nikipolis AD Istrum 2010 i Agro – eko 2013, C-160/21 i C-217/21, EU:C:2022:315, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 39 W pierwszej kolejności brzmienie tego przepisu prowadzi do wniosku, że – jak zauważa sąd odsyłający i jak wskazano w pkt 24 niniejszego wyroku – dotyczy on jedynie dowodów istniejących wcześniej w odniesieniu do wniosku o ujawnienie dowodów skierowanego przez stronę powodową do danego sądu krajowego.
- 40 W drugiej kolejności, co się tyczy kontekstu art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104, po pierwsze, należy uwzględnić definicję terminu „dowody” zawartą w art. 2 pkt 13 tej dyrektywy. Zakres tego terminu warunkuje bowiem to, co znajduje się „w [...] posiadaniu” pozwanego lub osoby trzeciej w rozumieniu pierwszego przepisu.
- 41 Tymczasem, zgodnie z art. 2 ust. 13 dyrektywy 2014/104 termin ten oznacza „środki dowodowe wszelkiego rodzaju dopuszczalne przed sądem krajowym, do którego wpłynęło powództwo, w szczególności dokumenty i wszelkie inne przedmioty zawierające informacje – bez względu na rodzaj nośnika, na którym informacje te są przechowywane”. Poza faktem, że słowo „dowody” jest samo w sobie wyrazem ogólnym, definicja ta potwierdza, jeśli chodzi o charakter dowodów,

których ujawnienie może zarządzić ten sąd krajowy, szerokie rozumienie tego terminu „dowody” wynikające z art. 5 ust. 1 akapit pierwszy tej dyrektywy. W tym względzie we wspomnianej definicji nie dokonano żadnego rozróżnienia w zależności od tego, czy dowody, których ujawnienia zażądano wcześniej, istniały, czy też nie. Wynika z tego, że dowody, o których mowa w tym ostatnim przepisie, niekoniecznie odpowiadają istniejącym już „dokumentom”, jak wskazuje sąd odsyłający w swoim pytaniu prejudycjalnym.

- 42 Wniosek ten znajduje potwierdzenie w motywach 28 i 39 dyrektywy 2014/104, które dotyczą odpowiednio „dowodów, które istnieją niezależnie od postępowania prowadzonego [wszczętego] przez organ ochrony konkurencji” oraz „dowodów innych niż dowody będące w [...] posiadaniu” sprawcy naruszenia, „na przykład dowodów już uzyskanych w danym postępowaniu lub dowodów będących w posiadaniu innych stron lub osób trzecich”, przypominając w ten sposób różnorodność dowodów, których dotyczy naruszenie, w szczególności w odniesieniu do osób, które je posiadają.
- 43 Po drugie, należy zauważyć, że art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104 składa się z dwóch zdań. Pierwsze z nich przewiduje, że powód, wykazawszy prawdopodobieństwo swojego roszczenia odszkodowawczego poprzez przedstawienie faktów i wystarczających „racjonalnie dostępn[ych] [...] dowod[ów], może uzyskać od sądu krajowego, do którego wystąpił, wydany pozwanemu lub osobie trzeciej nakaz ujawnienia „istotnych dowodów, które znajdują się w ich dyspozycji [znajdujących się w ich posiadaniu]”, z zastrzeżeniem warunków określonych w rozdziale II tej dyrektywy, zatytułowanym „Ujawnianie dowodów”. Drugie zdanie stanowi, że pozwany musi mieć możliwość zwrócenia się do tego sądu o nakazanie powodowi lub osobie trzeciej ujawnienia „istotnych dowodów”. Należy zatem zwrócić uwagę na różnicę w sformułowaniu pierwszego i drugiego zdania art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104, ponieważ jedynie to pierwsze zdanie zawiera wyrażenie „które znajdują się w ich dyspozycji [znajdujących się w ich posiadaniu]”.
- 44 Motyw 14 dyrektywy 2014/104 jest szczególnie pouczający w odniesieniu do ratio legis tych dwóch zdań, ponieważ stanowi on, że „[d]owody niezbędne do udowodnienia zasadności roszczenia [odszkodowawczego] często są w posiadaniu wyłącznie strony przeciwnej lub osób trzecich i nie są w wystarczającym stopniu znane ani dostępne powodowi”, co oznacza, że nie mogą być stawiane „surowe wymogi prawne nakazujące powodowi szczegółowe przedstawienie na początku postępowania wszystkich faktycznych okoliczności sprawy oraz przedłożenie dokładnie określonych środków dowodowych [stanowiących poparcie jego roszczenia]” bez nadmiernego utrudnienia skutecznego korzystania z prawa do naprawienia szkody zagwarantowanego przez TFUE.
- 45 W konsekwencji, odwołując się do dowodów, „które znajdują się w [...] dyspozycji [znajdujących się w posiadaniu]” pozwanego lub osoby trzeciej, prawodawca Unii dokonuje przede wszystkim ustaleń faktycznych, ilustrujących asymetrię informacji, której zamierza zaradzić, jak podkreślił rzecznik generalny w pkt 72 opinii, i to również to stwierdzenie tłumaczy brak powtórzenia wyrażenia „które znajdują się w ich dyspozycji [znajdujących się w ich posiadaniu]” w art. 5 ust. 1 akapit pierwszy zdanie drugie dyrektywy 2014/104. Skoro bowiem owo drugie zdanie odnosi się do wniosku o ujawnienie dowodów przedstawionych tym razem przez stronę pozwaną i „[d]owody niezbędne [...] często [...] nie są w wystarczającym stopniu znane [...] powodowi”, byłoby wewnętrznie sprzeczne twierdzenie, że dowody te „znajdują się w [...] dyspozycji [w posiadaniu]” powoda. Jest to zresztą powód, dla którego przepis ten ogranicza się do

wymagania od niego „wystarczających racjonalnie dostępn[ych] [...] dowod[ów]”, biorąc pod uwagę niewielką liczbę dowodów, którymi dysponuje on z reguły w chwili wniesienia skargi o odszkodowanie.

- 46 W tym ostatnim względzie motyw 15 dyrektywy 2014/104, przypominając ponownie, że ratio legis art. 5 ust. 1 akapit pierwszy tej dyrektywy zasadza się na tym, że spory dotyczące prawa konkurencji charakteryzują się asymetrią informacji między zainteresowanymi stronami, wskazuje z jednej strony, że w celu rozwiązania takiej trudności „należy zapewnić powodom prawo skutecznego żądania ujawnienia dowodów dotyczących ich sprawy, bez konieczności wskazywania przez nich konkretnych materiałów dowodowych”, a z drugiej strony, że „środki te powinny być udostępnione również pozwanym w postępowaniach o odszkodowanie, tak aby mogli oni zwrócić się o ujawnienie dowodów przez powoda”.
- 47 Z motywu tego wynika zatem, że prawodawca Unii położył nacisk, jak podkreślił rzecznik generalny w pkt 76 i w przypisie 27 opinii, na „związ[ek] między dowodem objętym żądaniem a roszczeniem odszkodowawczym”, co ma kluczowe znaczenie dla danego sądu krajowego, aby mógł on skutecznie rozstrzygnąć przedłożony mu wniosek o ujawnienie dowodów, z poszanowaniem zasady równości broni między stronami zawisłego przed nim sporu.
- 48 Podobnie, ale jeszcze wyraźniej, motyw 16 dyrektywy 2014/104 wyraża konieczność, aby sąd krajowy, przed którym toczy się postępowanie, nakazał, aby „ujawnione zostały konkretne środki dowodowe” lub „dowody konkretnej kategorii”, które powinny zostać zidentyfikowane poprzez odniesienie do wspólnych cech ich elementów składowych, takich jak na przykład w odniesieniu do dokumentów „czas, w jakim były [okres, w którym zostały] sporządzone”.
- 49 Tak więc lektura tych motywów wyjaśnia treść art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104 i uwidacznia, że zawarte w tym przepisie odesłanie do istotnych dowodów znajdujących się w posiadaniu pozwanego lub osoby trzeciej ogranicza się do odzwierciedlenia, jak przypomniano w pkt 44 niniejszego wyroku, stwierdzenia, iż rzeczywiście posiadają oni „często” takie dowody, które są ujęte w sposób ogólny, mogą zostać podzielone, jak przypomniano w poprzednim punkcie niniejszego wyroku, na „dowody konkretnej kategorii” lub dotyczące jedynie „środków dowodowych”. Innymi słowy, użycie sformułowania „które znajdują się w ich dyspozycji [posiadaniu]” ma na celu wykazanie sytuacji faktycznej, której prawodawca Unii zamierza zaradzić.
- 50 Po trzecie, analizę tę potwierdza lektura art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104 w świetle ust. 2 i 3 tego artykułu, przy czym wspomniany ust. 2 ustanawia wymóg szczególnego charakteru wniosku o ujawnienie dowodów, podczas gdy ust. 3 tego artykułu przypomina o stosowaniu w tej dziedzinie zasady proporcjonalności.
- 51 A zatem art. 5 ust. 2 dyrektywy 2014/104 wymaga od sądów krajowych, aby ograniczyły przedstawianie dowodów do „dokładnie określonych środków dowodowych lub istotnych kategorii dowodów jak najdokładniej i jak najwężej określonych w oparciu o racjonalnie dostępne fakty przedstawione w uzasadnieniu [odpowiednich kategorii dowodów, określonych w sposób możliwie najbardziej precyzyjny i wąski, na podstawie okoliczności faktycznych, które są właściwie dostępne w uzasadnieniu]”.

- 52 Artykuł 5 ust. 3 lit. b) tej dyrektywy stanowi ze swej strony, że sądy krajowe rozpoznające spór mają obowiązek uwzględnić w celu ograniczenia „ujawniani[a] dowodów, tak by było ono proporcjonalne”, w szczególności „zakres i koszt ujawnienia dowodów, szczególnie dla zainteresowanych osób trzecich, w tym by zapobiec ogólnemu wyszukiwaniu informacji, które prawdopodobnie nie byłyby istotne dla stron postępowania”.
- 53 Tymczasem taki przepis zakłada w sposób dorozumiany, lecz konieczny, że koszt ujawnienia dowodów może w danym przypadku znacząco przekraczać koszty odpowiadające zwykłego przekazania nośników fizycznych, w szczególności dokumentów, znajdujących się w posiadaniu pozwanego lub osoby trzeciej.
- 54 W trzeciej kolejności należy zbadać, czy analiza ta jest zgodna z celem art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104.
- 55 Należy przypomnieć, że prawodawca Unii, przyjmując dyrektywę 2014/104, wyszedł z założenia, że walka z antykonkurencyjnymi zachowaniami podejmowana z inicjatywy sfery publicznej, czyli Komisji i krajowych organów ochrony konkurencji, nie była wystarczająca do zapewnienia pełnego poszanowania art. 101 i 102 TFUE i że należy ułatwić sferze prywatnej możliwość przyczynienia się do realizacji tego celu, jak pokazuje motyw 6 tej dyrektywy.
- 56 Taki udział prywatnej sfery w sankcji pieniężnej, a związku z tym również w zapobieganiu zachowaniom antykonkurencyjnym jest tym bardziej pożądany, że może prowadzić do naprawienia nie tylko szkody bezpośredniej, jaką miała ponieść dana osoba, ale również szkód pośrednich powstałych w strukturze i funkcjonowaniu rynku, który nie mógł osiągnąć pełnej efektywności gospodarczej, w szczególności na korzyść zainteresowanych konsumentów (zob. podobnie wyrok z dnia 6 października 2021 r., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 36).
- 57 Aby to umożliwić i jednocześnie uniknąć nadużywania takich postępowań, dyrektywa 2014/104 przewiduje wyważenie „uzasadnion[ych] interes[ów] wszystkich zainteresowanych stron i osób trzecich”, zgodnie z brzmieniem art. 5 ust. 3 tej dyrektywy.
- 58 W tym względzie prawodawca Unii zadbał, w szczególności w art. 6 ust. 5 wspomnianej dyrektywy, o zachowanie uprawnień Komisji i krajowych organów ochrony konkurencji, w związku z czym obowiązek ujawnienia dowodów z ich strony lub ze strony przedsiębiorstw, których dotyczy dochodzenie, nie narusza tego wyważenia.
- 59 Osiągnięcie celu wskazanego w pkt 55 niniejszego wyroku zakładało wprowadzenie w życie narzędzi pozwalających zaradzić asymetrii informacji między stronami sporu, ponieważ z definicji sprawca naruszenia wie, co uczynił i co zostało mu w danym przypadku zarzucone, oraz zna dowody, które w podobnym przypadku mogły posłużyć Komisji lub właściwemu krajowemu organowi ochrony konkurencji do wykazania jego udziału w antykonkurencyjnym zachowaniu sprzecznym z art. 101 i 102 TFUE, podczas gdy podmiot poszkodowany w wyniku tego zachowania nie dysponuje takimi dowodami.
- 60 To właśnie w świetle tych rozważań dotyczących celu art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104 należy dokonać wykładni tego przepisu.

- 61 Po pierwsze, należy zauważyć z praktycznego punktu widzenia, że fakt, iż powód otrzymał jedynie istniejące wcześniej nieopracowane dokumenty, prawdopodobnie w dużej ilości, odpowiada jedynie częściowo jego żądaniu, podczas gdy wręcz przeciwnie, konieczne jest skuteczne stosowanie tego przepisu w celu dostarczenia poszkodowanym podmiotom narzędzia, które mogłyby skompensować asymetrię informacji między stronami sporu.
- 62 Po drugie, wykluczenie na wstępie możliwości żądania ujawnienia dokumentów lub innych dowodów, które strona, do której skierowany jest wniosek, miałyby stworzyć *ex novo*, prowadziłyby w pewnych przypadkach do stworzenia przeszkód utrudniających wprowadzenie w życie reguł konkurencji Unii przez sferę prywatną, podczas gdy – jak wynika z pkt 55 niniejszego wyroku – ułatwienie tego wdrożenia stanowi główny cel dyrektywy 2014/104, zilustrowany przez jej motyw 6.
- 63 Takiej wykładni nie można podważyć na tej podstawie, że zakłócałaby ona równowagę między interesem wnioskodawcy polegającym na uzyskaniu informacji istotnych dla jego sprawy a interesem osoby, której nakazano ujawnienie tych informacji, polegającym na ochronie przed „poszukiwani[ami] o charakterze rozpoznawczym”, takim jak opisane w motywie 23 tej dyrektywy, i nadmiernym obciążeniem w tym zakresie.
- 64 Z art. 5 ust. 2 i 3 dyrektywy 2014/104 wynika bowiem w szczególności, że prawodawca Unii ustanowił mechanizm wyważania wchodzących w grę interesów pod ścisłą kontrolą sądów krajowych rozpatrujących sprawę, które powinny przeprowadzić, jak wynika z pkt 51 i 52 niniejszego wyroku, badanie wymagające rozpatrzenia złożonego do nich wniosku w odniesieniu do znaczenia żądanych dowodów, związku między tymi dowodami a przedstawionym żądaniem odszkodowawczym, wystarczającego charakteru stopnia szczegółowości tych dowodów i proporcjonalności tych dowodów. Do sądów tych należy zatem dokonanie oceny, czy wniosek o ujawnienie dowodów stworzonych *ex novo* na podstawie istniejących dowodów znajdujących się w posiadaniu pozwanego lub osoby trzeciej grozi, na przykład z uwagi na jego nadmierny lub zbyt ogólny charakter, nałożeniem nieproporcjonalnego ciężaru na stronę pozwaną lub zainteresowaną osobę trzecią, niezależnie od tego, czy chodzi o koszt lub nakład pracy, jaki wiązałby się z tym wnioskiem.
- 65 W tym względzie, biorąc pod uwagę prerogatywy, jakimi dysponuje Komisja i krajowe organy ochrony konkurencji w dziedzinie kontroli i przekazywania dokumentów, nie można mówić o przenoszeniu zasad mających zastosowanie do walki z zachowaniami antykonkurencyjnymi podejmowanej z inicjatywy sfery publicznej w ramach tej walki, w przypadku gdy ta ostatnia sfera działa z inicjatywy sfery prywatnej.
- 66 Niemniej jednak w świetle kryteriów przypomnianych w pkt 51 i 52 niniejszego wyroku, których przestrzeganie powinny zapewnić sądy krajowe, wykładnia art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104 nie może prowadzić do tego, by pozwane w postępowaniu głównym zastąpiły powodów w postępowaniu głównym w spoczywającym na nich zadaniu polegającym na wykazaniu istnienia i zakresu poniesionej szkody. Rozumowanie to odnosi się tym bardziej do postępowań, w ramach których Komisja lub krajowy organ ochrony konkurencji nie ukarały wcześniej żadnego zachowania noszącego znamiona naruszenia.
- 67 Ponadto, jak przypomniano w motywie 53 tej dyrektywy, jej przepisy powinny być wdrażane z poszanowaniem praw podstawowych i zasad uznanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej.

- 68 Tak więc w tym kontekście sądy muszą brać pod uwagę, na podstawie zasady proporcjonalności, odpowiedni lub niewystarczający charakter obciążenia pracą i koszty wywołane ustanowieniem ex novo nośników fizycznych, w szczególności dokumentów, oraz uwzględnić całość okoliczności danej sprawy, w szczególności w świetle kryteriów wymienionych w art. 5 ust. 3 lit. a)–c) wspomnianej dyrektywy, takich jak okres, w odniesieniu do którego wnosi się o ujawnienie dowodów.
- 69 Z całości powyższych rozważań wynika, że na zadane pytanie należy odpowiedzieć, iż art. 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2014/104 należy interpretować w ten sposób, że poczyniona w nim wzmianka o istotnych dowodach znajdujących się w posiadaniu pozwanego lub osoby trzeciej odnosi się również do dowodów, które strona, do której skierowano wniosek o ujawnienie dowodów, powinna stworzyć ex novo, poprzez zebranie lub sklasyfikowanie informacji, wiedzy lub danych będących w jej posiadaniu, z zastrzeżeniem ścisłego przestrzegania art. 5 ust. 2 i 3 tej dyrektywy, który zobowiązuje sądy krajowe rozpoznające sprawę do ograniczenia ujawniania dowodów do tego, co jest istotne, proporcjonalne i konieczne, z uwzględnieniem uzasadnionych interesów i praw podstawowych tej strony.

W przedmiocie kosztów

- 70 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 5 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/104/UE z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej

należy interpretować w ten sposób, że:

poczyniona w nim wzmianka o istotnych dowodach znajdujących się w posiadaniu pozwanego lub osoby trzeciej odnosi się również do dowodów, które strona, do której skierowano wniosek o ujawnienie dowodów, powinna stworzyć ex novo, poprzez zebranie lub sklasyfikowanie informacji, wiedzy lub danych będących w jej posiadaniu, z zastrzeżeniem ścisłego przestrzegania art. 5 ust. 2 i 3 tej dyrektywy, który zobowiązuje sądy krajowe rozpoznające sprawę do ograniczenia ujawniania dowodów do tego, co jest istotne, proporcjonalne i konieczne, z uwzględnieniem uzasadnionych interesów i praw podstawowych tej strony.

Podpisy